

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Про місцеве самоврядування в Україні від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
3. Про затвердження Порядку та умов надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм (проектів): Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 № 520 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/520-2011-%D0%BF>.

СОЛОШКІНА І. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
державно-правових дисциплін
(Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна)

УДК 347.734.5:351.72

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

У статті вивчено та проаналізовано зарубіжний досвід регулювання надання фінансових послуг і можливості його використання в Україні. Зроблено висновок про те, що ідеальної моделі регулювання ринку не існує, найбільш оптимальним є грамотне співвідношення як державних контролюючих органів, так і об'єднань професійних інвесторів.

Ключові слова: зарубіжний досвід, фінансові послуги, фінансові установи, регулювання, державне управління.

В статье изучен и проанализирован зарубежный опыт регулирования предоставления финансовых услуг и возможности его использования в Украине. Сделан вывод о том, что идеальной модели регулирования рынка не существует, наиболее оптимальным является грамотное соотношение как государственных контролирующих органов, так и объединений профессиональных инвесторов.

Ключевые слова: зарубежный опыт, финансовые услуги, финансовые учреждения, регулирование, государственное управление.

In the article studied and analyzed foreign experience of adjusting of grant of financial services and possibility of his use in Ukraine. A conclusion is done, that the ideal model of adjusting of market does not exist, most optimum is competent correlation of both public supervisory organs and associations of professional investors.

Key words: foreign experience, financial services, financial institutions, adjusting, state administration.

Вступ. Увагу науковців, що працюють у сфері різних галузей знань, таких як фінанси, менеджмент, адміністративне право, постійно привертають проблеми функціонування ринку фінансових послуг в Україні. Представниками юридичної науки достатньо активно досліджувались актуальні питання господарсько-правового, цивільно-правового, фінансово-правового та адміністративно-правового регулювання суспільних відносин із надання фінансових послуг.

Значний вклад у дослідження наукових проблем функціонування й розвитку фінансових установ та надання фінансових послуг внесли вітчизняні вчені-економісти Ф. Бутинець, О. Василик, О. Васюренко, Ю. Власенко, В. Зимовець, С. Зубик, В. Корнєєв, В. Кремень, М. Крупка, І. Лютий, С. Львовичкін, В. Опарін, М. Туган-Барановський, С. Черкасов, В. Шелудько, І. Школьник, М. Яснопольський та інші.

Постановка завдання. Метою написання наукової статті є вивчення зарубіжного досвіду регулювання надання фінансових послуг та можливості його використання в Україні.

Результати дослідження. Регулювання є найважливішою складовою фінансових ринків. Регулювання фінансових ринків у різних країнах світу функціонує, як правило, в межах двох різних моделей [1].

Перша модель припускає регулювання переважно державними органами, й лише невелика частина повноважень щодо нагляду, контролю, встановлення правил проведення операцій передається об'єднанням професійних учасників ринку – саморегулюючим організаціям (наприклад, у Франції).

Друга модель передбачає передачу максимально можливого обсягу повноважень саморегулюючим організаціям. При цьому держава зберігає за собою основні контрольні функції та можливість у будь-який момент втручатися у процес саморегулювання (Великобританія). У переважній більшості країн ступінь централізації та твердість регулювання коливаються між цими двома крайніми концепціями. При цьому структура державних органів, що регулюють ринок, залежить від моделі ринку, прийнятої в тій або іншій країні (банківського, небанківського), ступеня централізації управління у країні (у країнах із федеративним устроєм частина повноважень передана територіям, наприклад, у США – штатам, у Німеччині – землям) [1].

С. Науменкова виділяє три моделі: секторну, на основі завдань та модель єдиного нагляду. Секторна модель ґрунтується на чіткому розподілі завдань і функцій наглядових органів за діяльністю окремих секторів – банківського, страхового та фондового (інвестиційного). Для більшості країн така модель є базовою, оскільки становлення нагляду за діяльністю фінансового сектору починалося саме з неї. Це пояснюється тим, що окремі сектори історично з'являлися незалежно один від одного та розвивалися різними темпами на основі використання різного законодавства, інструментів і методів. Відповідно до другої моделі обов'язки наглядових органів розподілено на основі завдань (модель «двох вершин»), а функції нагляду – на пруденційний нагляд за діяльністю фінансових посередників і на регулювання бізнесу у фінансовому секторі. Ця модель використовується лише в п'яти європейських країнах: найбільш повно – в Нідерландах, а окремі її елементи застосовуються у Франції, Португалії та Італії. Зазначену модель С. Науменкова розглядає як перехідну від секторної до моделі єдиного нагляду. За умови використання третьої моделі відбувається концентрація всіх наглядових функцій в єдиному наглядовому органі. У деяких країнах ці функції виконує центральний банк (Чехія, Словаччина), в інших – єдиний наглядовий орган відокремлено від центрального банку (Естонія, Латвія, Мальта, Угорщина) [2, с. 11-12].

У більшості країн світу функції регулятора банківської системи покладено на центральний банк. Крім того, у країнах, що розвиваються, центральні банки часто відіграють роль мегарегулятора фінансового сектору, зокрема, в разі недостатньої розвиненості небанківських фінансових установ або в умовах існування банкоцентричної моделі розвитку фінансової системи. Використання такої моделі нагляду доцільне, перш за все, у

країнах, фінансові системи яких знаходяться на етапі становлення, а структура фінансового сектору є обмеженою за типом фінансово-кредитних установ та спрямованістю послуг. Це обумовлено наступними факторами:

- можливістю здійснювати моніторинг за всім фінансовим сектором та швидше забезпечувати адекватну реакцію на потенційні загрози;
- здатністю застосовувати уніфіковані підходи до різних типів фінансових установ, що дозволяє знизити можливості регуляторного арбітражу; економією на масштабі, що знаходить свій прояв у зниженні витрат;
- можливістю врегулювання конфлікту інтересів у сфері державного управління фінансовим сектором;
- забезпеченням надійного нагляду за фінансовими конгломератами з урахуванням оцінки ризику їх діяльності на консолідованій основі;
- необхідністю підвищення якості фінансового посередництва та посилення відповідальності регулятора за прийняті рішення;
- посиленням впливу фінансового сектору на економічну систему та економічний розвиток країни [2, с. 20].

Україна протягом короткого часу була змушена пройти шлях від системи планового, адміністративного розподілу ресурсів до нових для себе ринкових механізмів залучення капіталу. Внаслідок цього нерозвиненому вітчизняному ринку фінансових послуг довелося зіштовхнутися з механізмами, принципами, інструментами й формами правового регулювання фінансового ринку, які міцно ввійшли в обіг та широко використовувалися в закордонних правових системах, включаючи Європейський Союз.

З огляду на цей фактор розвиток вітчизняного ринку фінансових послуг буде йти шляхом еволюції закордонного регіонального й міжнародного регулювання, посилюючи ступінь інтеграції у світову економіку. На нашу думку, зразком моделі правового регулювання політики у сфері фінансових послуг може бути модель, яка застосовується Європейським Союзом.

Політика Європейського Союзу у сфері фінансових послуг являє собою політику уповноважених інститутів та органів Європейського Союзу, засновану на принципах внутрішнього ринку, спрямовану на консолідацію конкурентоздатного й економічно ефективного фінансового ринку, забезпечення високого ступеня фінансової стабільності, захисту споживачів і контролю, усунення економічних бар'єрів із метою масштабного надання фінансових послуг та вільного руху капіталу і платежів.

Наступним істотним фактором, що слугує конструктивним базисом та забезпечує вдосконалення системи правового регулювання політики ЄС у сфері фінансових послуг, є принципи. Дані принципи носять комплексний характер, оскільки охоплюють своїм застосуванням всю сукупність фінансових послуг, що включають інвестиційні, банківські і страхові послуги, та поєднують багатоаспектність регульованих відносин. Застосування принципів на практиці дозволяє інститутам ЄС формувати правову модель ринку фінансових послуг ЄС та здійснювати відповідну політику.

Важливим питанням у реалізації політики ЄС у сфері фінансових послуг є організація структури пруденційного нагляду за діяльністю учасників фінансового ринку. При цьому ефективність її функціонування залежить від особливостей інституціональної структури нагляду, встановленої в державах-членах ЄС. Наприклад, у Данії, Швеції й Великобританії переважає централізована модель пруденційного нагляду (регулювання здійснюється єдиним органом). В інших державах-членах застосовується децентралізована модель нагляду. Більше того, практикується система саморегульованих організацій, акредитованих до державних регуляторів. На думку фахівців, кожен із зазначених варіантів має свої переваги [3, с. 140].

Організація інституціональної структури нагляду, встановленої в державах-членах ЄС, має істотне значення для організації структури пруденційного нагляду за діяль-

ністю учасників фінансового ринку Європейського Союзу, оскільки слугує первинним джерелом інформації для регуляторів, що функціонують на рівні Союзу.

Історія розвитку правового регулювання політики ЄС у сфері фінансових послуг свідчить про безперервну трансформацію системи інститутів та органів, що здійснюють її реалізацію, а також зміни структури здійснення пруденційного нагляду за фінансовим ринком. Це обумовлено факторами політичної й економічної інтеграції Союзу.

Із причин макроекономічного розвитку внутрішнього ринку ЄС організаційно-правова система пруденційного нагляду за ринком фінансових послуг ЄС піддалася істотним змінам. Вона характеризується двома рівнями. На мікрорівні функціонують Європейські контрольні органи в особі Європейського банківського комітету, Європейського комітету страхування й пенсій та Європейського комітету із цінних паперів і ринків, що забезпечують тісну кооперацію й обмін інформацією між національними контрольними органами. На макрорівні діє Європейський комітет системного ризику, до завдань якого входить сприяння рівномірному функціонуванню внутрішнього ринку, забезпечення внеску фінансового сектора до загального зростання економіки; ідентифікація й оцінка системних ризиків; прийняття попереджень у випадках потенційної загрози від настання системних ризиків; прийняття рекомендацій, спрямованих на відновлення рівноваги фінансової системи; взаємодія з міжнародними фінансовими організаціями. Разом Європейські контрольні органи та Європейський комітет системного ризику утворюють Європейську систему фінансового нагляду. При цьому основна заслуга Європейського Союзу полягає у визначенні органу, який є відповідальним за моніторинг виникнення системних ризиків, здатних дестабілізувати функціонування всієї фінансової системи Союзу.

Світовий досвід регулювання фінансового ринку варіативний. Так, модель регулювання шляхом створення двох спеціалізованих інститутів, що діє в Австралії, одержала високу оцінку учасників Всесвітнього економічного форуму в Давосі 2009 р. та колишнього голови ФРС США й нинішнього голови Консультативної ради при Президентові США з економічного відновлення [4, с. 49]. Іншим прикладом слугує Німеччина, де фінансовий ринок регулюється трьома незалежними органами, в числі яких Федеральний Банк (Deutsche Bundesbank), федеральна служба з регулювання ринку фінансових послуг (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht – BaFin) та органи влади земель, що регулюють діяльність місцевих страхових компаній [5].

Як зазначає А. Сисоева, більшість країн іде шляхом використання моделі єдиного регулятора фінансових ринків [6, с. 69], наявність якого є невід’ємною ознакою розвинутих міжнародних фінансових центрів [7, с. 26].

Розвиток політики Європейського Союзу у сфері фінансових послуг за останні п’ятдесят років не можна назвати гладким і рівномірним. У різні періоди ринок фінансових послуг ЄС випробовував на собі вплив певних факторів, що прискорювали або сповільнювали темпи його розвитку. Однак остання фінансова криза, що відбилася на світовій фінансовій системі, дозволила Європейському Союзу ідентифікувати «слабкі ланки» фінансової системи і вжити превентивні заходи щодо посилення механізму правового регулювання фінансового ринку.

У першу чергу ЄС звернув увагу на проблеми інвесторів, слабкий захист прав яких підриває їхню довіру до фінансових інститутів. Розглядаючи європейську та вітчизняну практики регулювання фінансових ринків, можна сказати, що вони функціонують у різних політичних та економічних умовах. Проте копіювання моделі правового регулювання ринку фінансових послуг ЄС не призведе до автоматичного вирішення проблем вітчизняного ринку, ключова причина яких криється в низькому рівні корпоративної культури та надзвичайно слабкій взаємній довірі між інвесторами, професійними учасниками ринку й державою. Проблема фондового ринку полягає не у відсутності фінансових ресурсів для інвестицій, а у відсутності мотивації інвестиційної діяльності, одним із проявів якого є криза довіри [3, с. 172].

Дослідження систем регулювання фінансового ринку в закордонній практиці дозволяє зробити наступні **висновки**.

Тенденція об'єднання регулятивних функцій у межах однієї установи є характерною для багатьох країн. Отже, передумови створення єдиного регулятора в Україні склалися з урахуванням загальносвітових тенденцій та являють собою закономірне явище в економічній системі.

Структура державних органів, що регулюють ринок фінансових послуг, залежить від моделі ринку, прийнятої в тій або іншій країні, ступеня централізації управління у країні й автономії регіонів (у країнах із федеративним устроєм частина повноважень держави на ринку цінних паперів передана територіям).

Абсолютна більшість країн із розвиненим фінансовим ринком прийняла на озброєння концепцію, що припускає об'єднання регуляторних функцій і створення єдиного органу нагляду й регулювання. Такий підхід виправданий не лише інтеграцією багатьох фінансових посередників у фінансові групи в Європі, але й переорієнтацією національних систем регулювання з аспектів безпеки фінансових посередників і професійних учасників ринку фінансових послуг на концепцію захисту інвестора.

Досвід зарубіжних банківських систем засвідчує, що потенціальні масштаби ринку послуг для населення значно перевищують масштаби всієї існуючої на Заході банківської системи. Українські фінансові установи розпочинають лише перші кроки з його практичного освоєння, зокрема, впроваджуючи такі нові для нас послуги, як недержавне пенсійне забезпечення, іпотечне кредитування, персональні інвестиційні фонди. Важливу роль у цих процесах відіграє диверсифікація ризиків, ресурсів, активів, регіональної мережі, клієнтської бази, продуктового ряду тощо. Водночас важливо зазначити, що фактор диверсифікації починає відігравати свою роль і в небанківському секторі [8, с. 175].

Вивчення систем регулювання ринків фінансових послуг дозволяє зробити висновки про поступове вироблення загальних норм, правил і принципів, які визнаються більшістю країн. Потреба в уніфікації пов'язана із процесами міждержавної інтеграції, інтернаціоналізації та глобалізації фінансових ринків, які ініціюють поступове розмивання ідентифікаційних кордонів між різними національними моделями державного регулювання ринку фінансових послуг.

Ідеальної моделі регулювання ринку не існує. Найбільш оптимальним є грамотне співвідношення як державних контролюючих органів, так і об'єднань професійних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Регулирование финансовых рынков // Официальный сайт информационного агентства «Реформа». – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sroinform.ru/foreignpractmenu/1532-regulirovanie-finansovyh-rynkov>.
2. Науменкова С.В., Міщенко В.І. Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн : навч. посібник. – К. : Центр наукових досліджень НБУ, Університет банківської справи НБУ, 2010. – 170 с.
3. Матросов С.В. Европейский фондовый рынок / С.В. Матросов. – М. : Экзамен, 2002. – 256 с.
4. Норекия М.С. Финансовый рынок: регулирование на национальном или международном уровне? / М.С. Норекия // Налоговая политика и практика. – 2009. – № 07. – С. 48–53.
5. Statistisches Bundesamt Deutschland, Statistisches Jahrbuch 2008, Kapitel 17 Finanz und andere Dienstleistungen. – S. 457.
6. Сысоева А.В. Перспективы регулирования деятельности кредитных организаций мегарегулятором // Юридическая работа в кредитной организации. – 2010. – № 3. – С. 69–75.

7. Доронина Н.Г., Хабриева Т.Я. Создание Международного финансового центра: системный подход к решению правовых проблем // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – М. : ИЗиСП, 2010. – № 5 (24). – С. 26–37.

8. Дмитрієва О.А. Сфера фінансових послуг в економіці України: організаційні засади державного регулювання : дис. на здобуття наук. ступ. к. е. н. / О.А. Дмитрієва ; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2008. – 212 с.

ТЕРНУЩАК М. М.,

викладач

(Природничо-гуманітарний коледж
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»),
здобувач кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Навчально-науковий інститут права
та масових комунікацій Харківського
національного університету внутрішніх справ)

УДК 351.713

ПРО ПРИНЦИПИ РОБОТИ ЦЕНТРІВ ОБСЛУГОВУВАННЯ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У даній статті досліджено принципи діяльності центрів обслуговування платників податків. Проведено спільну паралель між принципами роботи центрів обслуговування платників податків та іншими загально-правовими принципами, визначеними в нормах Податкового кодексу та Законів України «Про адміністративні послуги», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». На основі відповідного дослідження автор надає свої пропозиції щодо подальшого вдосконалення норм, які регламентують загальні принципи роботи центрів обслуговування платників податків.

Ключові слова: *принципи діяльності, центри обслуговування платників податків, адміністративні послуги, Міністерство доходів і зборів України.*

В данной статье исследованы принципы деятельности центров обслуживания налогоплательщиков. Проведена совместная параллель между принципами работы центров обслуживания налогоплательщиков и другими общеправовыми принципами, определенными в нормах Налогового кодекса и Законов Украины «Об административных услугах», «О разрешительной системе в сфере хозяйственной деятельности». На основе соответствующего исследования автор предоставляет свои предложения относительно дальнейшего усовершенствования норм, регламентирующих общие принципы работы центров обслуживания налогоплательщиков.

Ключевые слова: *принципы деятельности, центры обслуживания налогоплательщиков, административные услуги, Министерство доходов и сборов Украины.*

